

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

גכ אצת יכ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

כי תצא כב

הַיְהִי: (כז) כִּי בַשָּׂדֶה מִצְאָה צִעָקָה
הַנֶּעֱרָ הַמְאֲרָשָׁה וְאִין מוֹשִׁיעַ
לָהּ: (כח) כִּי-
יִמְצָא אִישׁ נֶעֱרָ בְּתוֹלָה אֲשֶׁר
לֹא-אֲרָשָׁה וְתַפְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה
וְנִמְצָאוּ: (כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב
עִמָּה לְאָבִי הַנֶּעֱרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף
וְלוֹ-תְהִיָּה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר
עָנָה לְאִ-יּוֹכַל שְׁלָחָה כָּל-
יְמֵיוּ: (ל) כִּג (א) לְאִ-יִקַּח
אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה

הנערה קי. נערה קי. הנערה קי.
כג (א) ניעמאנד זאלל זיינעם פֿאַטערס פֿרויא הייראַטחען, אונד זיינעם פֿאַטערס דעקע
אויפֿ

תרגום אשכנזי קמו

(כז) ער טראָף זיא אויף דעם
פֿעלדע און, דיא פֿערלאַכטע
יונגפֿער קאן וואָהל גערופֿען
האַבען, אָהנע דאַס אויזר יע-
מאַנד צו הילפֿע קאַממען
קאַנטע. (כח) ווען יעמאַנד
איין יונגפֿרויליכעס מעדל, דאַז
ניכט פֿערלאַכט אויזט אַנטריפֿט
ערגרייפֿט אונד בעשלעפֿט,
אונד זיא ווערדן בעטראַפֿען:
(כט) זאָ זאָלל דער מאַן דער דאַז
מעדלען בעשלאַפֿען, איהרעם
פֿאַטער פֿינפֿציג שקל זילבער
געבען, אונד זיא זאָלל זיינע
פֿרויא זיין, ווייל ער זיא גע-
שוועכט האַט; ער זאָלל זיא
זיין לעבענסלאַנג ניכט פֿער-
שטאַסען קענען.

אונד זיא ווערדן בעטראַפֿען:
(כט) זאָ זאָלל דער מאַן דער דאַז
מעדלען בעשלאַפֿען, איהרעם
פֿאַטער פֿינפֿציג שקל זילבער
געבען, אונד זיא זאָלל זיינע
פֿרויא זיין, ווייל ער זיא גע-
שוועכט האַט; ער זאָלל זיא
זיין לעבענסלאַנג ניכט פֿער-
שטאַסען קענען.

תרגום אונקלוס

ר ש י

פְּתָקִיא דְדִין: (כז) אָרִי בְּחֻקָּא אֲשֶׁר־בָּהּ
צוּחָא עוֹלָמְתָא דְמֵאֲרָסָא וְלִית דְּפָרִיק לָהּ:
(כח) אָרִי יִשְׁבַח גְּבַר עוֹלָמְתָא בְּתוֹלָתָא דִּי לֹא מֵאֲרָסָא וְיַחְדִּינָה וְיִשְׁפּוֹב עִמָּה
וְיִשְׁתַּבְּחוּן: (כט) וְיַחַן גְּבָרָא דְשָׁכַב עִמָּה לְאַבּוּהָא דְעוֹלָמְתָא חֲמִשִּׁין סָלְעִין
דְּכֶסֶף וְלִיהּ תְּהִי לְאַתּוּ חֻלְף דִּי עָנָה לִית לִיהּ רִשׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוּהִי:
כג (א) לֹא יִסַּב גְּבַר יַח אֶתְח אָבּוּהִי וְלֹא יִגְלִי בְּנָפָא דְאַבּוּהִי: (ב) לֹא יִדְבִּי
דְפָסִיק

ב א ו ר

יש לה מושיעים בין בעיר בין בשדה חייבת, אין לה מושיעים בין בעיר בין בשדה פטורה. (מדברי
הרמב"ן); (כח) ותפשה, באנוסה הכתוב מדבר: (כט) לאבי הנערה חמשים כסף, בעבור
מוהר הבתולות, ומכאן יש סמך שמוהר הבתולות הוא חמשים כסף:
כג (א) אשת אביו, אנוסת אביו; ולא יגלה בנף אביו, על דעת רבותינו באומרת יבם של
אביו

ה מ ע מ ר

(כח) כי ימצא, דין מסותה כבר נזכר (שמות כ"ב כ"ו), שזה היה מאוי גם במדבר לא בן אנוסה כי
במחנה היו אכליהם סמוכים זה לזה ויהי לה מושיע, ולחון למחנה לא הלכו הנשים לבדן.
ג (א) ולא יקח איש, מכל העריות האחרות הזהיר כאן אך על אשת אביו, כיהעריות מקרבת
הטבע

תרגום אשכנזי

כי תצא כג

אוי־דעקען (דיא עהרערביי טיגקייט געגען זיינען פֿאַטער פֿערלעטצען). (ג) ווער צער- ריעבענע אָדער אויסגעשניט- טענע האָרען האַט, זאָלל ניכט אין דיא געמיינע דעם עוויגען קאָממען. (ג) איין שאַנדפֿלעק (דער אין עהעברוך אָדער בלוטשאַנדע ערצייגט וואָרדען) זאָלל ניכט אין דיא געמיינע דעם עוויגען קאָממען, זעלבסט

כִּנְף אָבִיו: ם (ב) לֹא יָבֵא פְּצוּע־דָּבָה וּכְרוֹת שְׁפָכָה בְּקַהֲל־יְהוָה: ם (ג) לֹא יָבֵא מִמּוֹר בְּקַהֲל־יְהוָה גַּם

דור

ר ש י

תרגום אונקלוס

כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו והרי כבר הזהר עליה מזום ערות אחי אביך אלא לעבור על זו בשני לאוין ולסמוך לה לא יבא ממור וללמד שאין

דפסיק ודמחבל למיעל בקהלא דיי: (ג) לא יבא ממורא למיעל בקהלא דיי אף דרא עשיראה

ממור אלא מחייבי כריתו' וקל וחומר מחייבי מיתות בית דין שאין בערווח מיתת בית דין שאין בה כרת: (ב) פצוע דבה. שנפצעו או נדכאו בליים שלו: וכרות שפכה. שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע אלא שופך ושותת ואינו מוליד: (ג) לא יבא ממור בקהל ה'. לא

ב א ו ר

אביו הכתוב מדבר, ויתכן שהוא דרך כלל על אלמנת או גרושת אביו בין שהיתה אשתו או אנוסתו או שנויתו או ינאתו מאחר שאביו פירש כנסיו עליה, כמו שג' ופרשת כנסוף על אמתך (רות ג' ט'), אסור לבנו לגלות כנסיו ולבוא אליה ואף אם לא בדרך אישות: (ב) פצוע דבה, שנפצעו או נדכאו בליים שלו (יבמות ע"ז): וכרות שפכה, שנכרת הגיד שלו. ואלשה אינרים הם, שנהם הזכר מוליד, בגיד ובנילים ובשנילים, שנהם הזרע מתבטל, והם הנקראים חוטי בינים, ומכיון שנפצע אחד משלשה הללו, או נכרת או נדוך, שוב אינו מוליד: בקהל ה', ליבא בת ישראל. וחז"ל אמרו שלא נאסר כי אם הסרים בידי אדם, וכתב בספר החנוך, מרשי המלוה הזאת להרחיקו לבגלתי הפסיד בלי הזרע בשום דב, כידוע במלכים שמסרסים הזכרים למנותם שומרים לנשים, ויש מן הזכרים הפחותים שרואים בדבר, כדי לזכות את שולחן המלך ולהרויח ממון, ואנחנו עם קדוש, נדעתנו כי כל הסרים בידי אדם יפסל מהתחבר עוד עם בת ישראל ומלאכת בית או דרך אישות, נרחיק הענין ונמאס אותו. ועם טענה זו נמלא שנים בזלוק האסור, בין נפסד בידי אדם לנפסד בידי שמים עכ"ל: (ג) ממור, אם לאיש מור

ה מ ע מ ר

הטב (כח טיר ניכע פֿעררו וזנ ד ט א פֿט), כבר הוטבע מאת הנזיר כנסותו של אלת נתאזה אליהן, ואך על דרך זר שיחזק נפש האדם באחותו וכדומה, אולם אשת אביו אשר אינה אמי, (ונכרת לדעת ר' יהודה שנאנוסת אביו הכתוב מדבר), אך כנכרית נחשבה לו, ולזה באה עליה האזהרה. (ב) לא יבא, הנה לא נזכרה המלוה הזאת מקודם לפי שהנכון בטעמה כמו שכתב הרמ"ה (והובא בניאור) שלא ירסו הילדים למען יעמדו בהיכלי מלך ונודע הוא שספרי קדמונים כי המסורסים האלה לא לבד היו שומרי הנשים אבל גם ידעו בזללקות לשונם ובתרומות נפשם לנגוד לב המלך, וישנו ראשונים במלכות ושבע המושל בידם, והאנשים האלה היו רעים וחטאים מאוד, כי משתה נם כזר בנוסם כן בנוסם, וא"כ אין ספק שנמדבר באין מלך ואין היכל ולא הי' להם סדר מדיני כלל לא היו חשבו לזה. (ג) לא יבוא ממור, כבר אמרנו שלא היו ישראל במדבר פהלים בערוות. ממור, כתב הרמב"ע, והשתרגם תפש דרך קצרה

ודר

כי תצא כג

דֹר עֲשִׂירֵי לַאֲיָבָא לֹו בְקֶהֱל
יְהוָה: ם (ד) לַאֲ-
יָבָא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בְקֶהֱל יְהוָה
גַּם דֹר עֲשִׂירֵי לַאֲיָבָא לְהֵם
בְקֶהֱל יְהוָה עַד-עוֹלָם: (ה) עַל-
דְבַר אֲשֶׁר לֹא-קִדְמוּ אֶתְכֶם
בְּלָחֶם וּבַמִּים בְּדַרְךְ בְּצִאתְכֶם
מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת-
בַּלְעָם

הרגום אשכנזי קיז

נאך דעם צעהנטען גליעדע
זאלל ער ניכט אין דיא גע-
מיינע דעם עוויגען קאממען
קעננען. (ד) קיין עמוני אונד
מואבי זאלל אין דיא געמיינע
דעם עוויגען קאממען, זעלבסט
נאך דעם צעהנטען גליעדע
זאלל נימערמעהר יעמאנד
פאן אוהנען אין דיא געמיינדע
דעם עוויגען קאממען; (ה) ווייל
זיא אייך ניכט צופארגעקאמ-
מען זינד מיט בראד אונד
וואססער, אויף דעם וועגע,
אלו איהר אויס מצרים גינגעט,
אונד

תרגום אונקלוס

ר ש י

עשיראה לא ידבי ליה למיעל בקהלא דיי:
(ד) לא ידבון עמונאי ומואבאי למיעל
בקהלא דיי אף דרא עשיראה לא ידבי להון
למיעל בקהלא דיי עד עלמא: (ה) על
עיסק די לא ערעו יתכון בלקמא ובמאי באורחא במפקכון ממצרים ודי אגר עלך
יח

לא שא ישראלית: (ד) לא יבא עמוני.
לא שא ישראלית: (ה) על דבר. על
הענה שיעלו אצכם להחטיאכם: בדרך.
כשהייתם

ב א ו ר

מחר מאתיו וירעיו שלא יודע מאין בא כלשן וישב ממזר באשדוד והכרתי גאון וגו' (זכרי
ט' ו') יאמר שלא ישב באשדוד זולתי איש נכרי וזר שיעבור בו כי יכרית גאון פלשתים ממנו.
והנה הנולד לאיש מאשת אביו הוא ירמיק אותו ולא יודה בו לבשתו ולכלמתו מן המעשה הרע
שעשה, גם אמו תשליכנו כלילה כענין האסופי הנזכר בתלמוד, וכן כל העריות כדברי רבותינו
בקדושין. ירושלמי, אמר ר' אבהו מהו ממזר? מוס זר. (הרמב"ן), וכן תרגם המתרגם האשכנזי:
(ה) על דבר איש לא קדמו, מליוו אוכל בנסף תשירני ואכלתי ומיס בנסף תחן לי ושתיתי
כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים וגו' (לעיל ב' ט"ט ל')? והנראה כי הכתוב הרחיק
שני האחים האלה שהיו גמולי חסד מאברהם שהגיל אביהם ואמם מן החרב והשבי, ובנותו
שלחם השם מחוך ההסנה, והיו חייבים לעשות טובה עם ישראל, והם עשו עמהם רעה,
הא' שכר עליו בלעם בן בעור והם המואבים, והאחד (והוא עמון) לא קדם אותו בלחם ובמים,
כמו

ה מ ע ר

ודרש"י ע"כ. ולא ידעתי אל מי מהתרגומים יכוון כי אונקלוס תרגם ממוזיא, ואם נחשוב שבכר
הי' לפני הראש"ע תרגום המיוחס ליונתן, מדוע יאמר דרך קצרה, ויונתן הרחיב הדברים
(כאשר יראה המעיין שם), אם לא נאמר שאמר הרב זה בדרך התול בדרשו. (ד) לא יבוא
עמוני, לכל המנות האלה עד לקמן (י') לא היה מקום במדבר, כי מלבד שמעשה בלעם
היה אך בכוף ארבעים שנה הנה כל זמן שלא היו בארץ נושבת מי זה מהעמים יבוא
להסתחף אליהם.

בלעם בן בעור מפתור ארם
 נהרים לקללה: (ו) ולא אבה יהוה
 אלהיה לשמע אל בלעם ויהפך
 יהוה אלהיה לה את הקללה
 לברכה כי אהבה יהוה אלהיה:
 (ז) לא תדרש שלמם וטבתם כל
 ימיה לעולם: ס רביעי (ח) לא
 תתעב אדמי כי אהיה הוא לא
 תתעב מצרי כי יגר היית
 בארצו: (ט) בנים אשר יולדו
 להם

אונד ווייל ער דען בלעם זאָהן
 בעור אויס פתור אין ארם
 נהרים, ווידער דיק געדונגען
 האט, דיק צו פֿערפֿלוצען;
 (ו) אבער דער עוויגע דיין גאָטט
 וואָללטע דעם בלעם קיין גע-
 הער געבען, אונד פֿערוואַנט-
 דעלטע דעססען פֿליך אין זעע-
 גען, דען דער עוויגע דיין גאָטט
 ליעכט דיק; (ז) דאָרום וואָללט
 דוא גיעמאָהלס איהר גליק
 אונד וואָהל צו בעפֿערדערן
 זיכען, דיין לעבען לאַנג. (ח) דען
 אָדומי וואָללט דוא ניכט שיי-
 ען, דען ער איזט דיין ברודער;
 דען מצרי וואָללט דוא ניכט
 שיען, דען דוא ביזט איין
 פֿרעמדלינג אין זיינעם לאַנדע געוועזען.

פֿרעמדלינג אין זיינעם לאַנדע געוועזען. (ט) דיא קינדער דיא זיא אים דריטטען גלידע צייגען,

ואל

תרגום אונקלוס

ית בלעם בר בעור מפתור ארם דעל פרת
 ללטייתך: (ו) ולא אביי אלהיה לקבלא מן
 בלעם והפך לה ית לוטין לברכו
 ארי רחמך אלהיה: (ז) לא תחבע שלמהון
 וטבתהון כל יומך לעלם: (ח) לא תרחיק
 אדומא ארי אחוק הוא לא תרחיק מצראא
 ארי דיר הויחא בארעיה: (ט) בנין די
 יתילדון

ר ש"י
 כשהייתם בטורף: (ז) לא תדרוש שלום.
 מכלל שאמר עמך ישב בקרבך יכול אף
 זה בן תלמוד לומר לא תדרוש שלום:
 (ח) לא תתעב אדומי. לגמרי ואף על
 פי שאיני לך לתעבו שיא בחרב לקראתך:
 לא תתעב מצרי. מכל וכל אף על פי
 שזרקו זכריכם ליאור מה טעם שהיו לכם
 אבנים נשעת הדשק. לפיכך. (ט) בניס
 אשר יולדו להם דור שלישי וגומר. ושאר
 אומות מותרין מיד הא למדת שהמחטיא
 לאדם קשה לו מן הסורגו שהסורגו הורגו
 בע"ה

ב א ו ר

כמו שכתוב אתה עובר היום את גבול מואב את עקרקבת מול בני עמון וגו' (שם ז' י"ט ב'),
 והנה הכתוב הזהירם אל תזרעו ואל תחגר בם, והם לא קדמו אותם כלל, כי היה הכתוב אומר
 כאשר עשו לי בני עשו והמואבים והעמונים, אבל לא הזכיר עמון מפני שלא קדמו אותם. והנה
 עמון הרשיע בזה יותר מכולם, כי בני עשו והמואבים כאשר ידעו שהזהירו ישראל שלא יתגרו
 בם הוכיחו להם ומיס חזן לגבולם, ועמון לא אבה לעשות כן, וזה טעם לא קדמו שלא
 ילאו לקראתם בלחם ובמים כאשר עשו האחרים, ולכך הקדים הכתוב עמוני והקדים להזכיר
 פשוט על דבר אשר לא קדמו ואחרי כן הזכיר מואבי וחטאתו (ואשר שבר עליך). (הרמב"ן):
 לקללה, ואם ברכת לא מדעת מואב או מדעתו עשה כן רק ולא אבה ה' וגו' ויהפוך וגו':
 (ז) לא תדרש שלמם, אע"פ שהם בני משפחתם ואביכם אברהם אבי את אביהם כאז,
 לא תהיו להם כאחים דורשי שלום לפי שהפרו ברית אחיהם תחלה. (מדברי הרמב"ן): (ח) לא
 תתעב אדמי, מכל וכל אע"פ שראוי לך לתעבו שיא בחרב לקראתך, (ומה טעם?) כי ארזך
 הוא

לָהֶם דָּוָר שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקֶהֱל
 יְהוָה: ס (י) כִּי-
 תֵצֵא מִחֲנֵה עַל-אֵיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ
 מִכָּל דְּבַר רָע: (יא) כִּי-יְהִי בְךָ
 אִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יְהִיֶּךָ מְהוֹר
 מִקְרַה-לֵילָה וַיֵּצֵא אֶל-מְהוֹר
 לַמְחֲנֶה לֹא יָבֵא אֶל-תּוֹךְ
 הַמְחֲנֶה: (יב) וְהָיָה לַפְּנוֹת-עֶרֶב

וְאֶלְלֵעֵן אִין דִּיא גַעמִינַע דַּעס
 עוּוִינַעֵן קָאָמֵן קַענְנַעוּן. (י) ווען
 דוא אין איינעם לאַגער ווידער
 דִיא פֿינרע צו פֿעלדע ליגעסט,
 זאָ מוסט דוא דורך פֿאַר אַללעס
 שעדליכען היטען. (יא) ווען יעִ
 מאַנד דורך נעכטליכֵן צוֹפֿאַלל
 אונרײן וואַרדען, זאָ מוס ער
 הינום פֿאַר דאָ לאַגער געהען,
 אונד ניכט וויעדער הינין קאָמֵ
 מען; (יב) געגען אַבענד זאָלל
 ער

ר ש י

ירחץ

תֵרְגוּם אֲוִנְקִלוּם

נע"ה והמחטיאו מוליאו מן הע"ה ומן
 הע"ה לסיכך אדו' שקדמס בחרכ וכן מלרײ
 שטבעוס לא נתעבו ואלו שהחטיאו' נתעבו:
 (י) כי תלא מחנה וגומר ונשמרת. שהשטן
 מקטרנ בשעת הסכנה: (יא) מקרה לילה.
 דבר הכתוב בהוה: ולא אל מחזן למחנה.
 זו מלות עשה: ולא יבא אל תוך המחנה.
 זו מלות לא תעשה ואסור ליכנס למחנה לילה
 וכל שכן למחנה שכינה: (יב) והיה לפנות

יתלדון להון דרא תליחא ידפי להון
 למיעל בקהלא דיי: (י) ארי תפוק משריתא
 על בעלי דבבך ותסתמר מפל מדעם ביש:
 (יא) ארי יהי בך גבר די לא יהי דבי מקרי
 ליליא ויפוק למבדא למשריתא לא יעול
 לגו משריתא: (יב) ויהי למפגי רמשא

ערב

יסחי

ב א ו ר

הוא, וראוי לך למחול על סרחונו, וכן המלרים אע"פי שזרקו זכורכם ליאור, ומה טעם?
 שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק לפיכך אינם אסורים אלא עד דור שלישי. (מדברי רש"י):
 (י) מחנה, זהו המחנה שילא אל האויב ושם הארון והוא מחנה קטן, ואינו מחנה גדול כי שם
 מחילות עשויות, ובזאתם אל המלחמה הם קרובים סביבות הארון (הראב"ע): דבר רע, כי
 הידוע ממנהגי המחנות היואלות למלחמה כי יאכלו כל תועבה, ויגזלו ויחמסו, ולא יתבששו
 אפילו בניאוף וכל נבלה, והישר בבני אדם בטבעו יתלבש אמוניות וחמה כזאת מחנה על אויב,
 ועל בן הוהיר הכתוב ונשמרת מכל דבר רע, ועל דרך הפשט היא אזהרה מכל הנאסר. (מדברי
 הרמב"ן): (יא) מקרה לילה, שילא ממנו שכבת זרע, ודבר הכתוב בהוה שעל פי הרוח הוא
 בלילה: (יב) לפנות ערב, כאשר יתחיל הערב לפנות, והוא סמוך להערב שמשו:

וכבא

ה מ ע מ ר

(י) כי הצא מחנה, כתב הראב"ע: "ושם הארון והוא מחנה קטנה", וא"כ לדעתו הוא מחנה
 שכינה ובסכנת המקצן (פסחים ס"ח א'), וא"כ לא לריך להזהיר על זה במדבר, כי שם היו
 הלויים חונים סביב למשכן ומנעו כל עמא מלקרוב. ולדעת חז"ל שבעל קרי נאלץ חזן למחנה
 לוויה, הנה כבר באה מלות שלוח העמאים מן המחנה בכלל בפרשת נשא (ה' א'), אך שם
 לא נזכר בעל קרי בפירוש, והזהיר עליהם עוד, ואמר כי תלא למלחמה לפי שאז לא הי' כמו
 במדבר לויים חונים סביב לארון שימנעו מזה.

ויד

תרגום אשכנזי

כי תצא כג

יִרְחֹץ בַּמַּיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא
אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: (יג) וַיֵּד תִּהְיֶה
לְךָ מְהוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה
חֹזֵן: (יד) וַיִּתֵּד תִּהְיֶה לְךָ עַל־
אֹזֶנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חֹזֵן וְהִפְרַתְּהָ
בָּהּ וּשְׁבַת וּכְסִית אֶת־צִאֲחֶךָ:
(טו) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ וּ
בִקְרִיב מִחֲנֶךָ לְהִצִּילְךָ וּלְתַתּוֹת
אֵיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ

ער זיך באדען, אונד ווען דיא זאָננע אונטער געהעט, דארף ער וויעדער אין דאָ לאַגער קאַממען. (יג) אויסען פֿאַר דעם לאַגער זאָלסט דוא איינע גלעגענהייט האַכען, דאָהין דוא צור נאַטה געהען קאַננסט; (יד) אונד זאָלסט, נעבען דיי גער פֿעלדריסטונג, אויך איין שוויפֿליין האַכען, ווען דוא נון אויסערהאַלב דעם לאַגערס דרך זעטצען וויללסט, זאָללסט דוא דאַמיט גראַכען, אונד הערנאָך צושאַררען וואָ פֿאַן דיר גענאַנגען איזט; (טו) דען

דער עוויגע דיין גאָטט וואַנדעלט אין דיינעם לאַגער, אום דיר הילפֿע צו לייסטען, אונד דיינע פֿיינדע דיר אין דיא הענדע צו ליעפֿערן, דאַרום מוס דיין לאַגער הייליג געהאַלטען ווער.

תרגום אונקלוס

ר ש י

יִסְחִי בְמַיָּא וּכְמִיעַל שִׁימְשָׁא יַעוּל לְגוֹ
מְשָׁרִיתָא: (יג) וְאַחַר מִתְקַן יְהִי לְךָ מִבְּרָא
לְמְשָׁרִיתָא וְתַפּוּק תְּקַן לְבְרָא: (יד) וְכִכְתָּא
תְּהִי לְךָ עַל זִנְיָךָ וַיְהִי בְּמִיתְבָּךָ לְבְרָא
וְתַחֲפַר בָּהּ וְתַחֲבוּב וְתַכְפִּי יֵת מְפַקְתָּךָ:
(טו) אַרְיֵי אֱלֹהֶיךָ שְׂכִינְתִּיהָ מְהַלְבָּא בְּגוֹ מְשָׁרִיתָךָ לְשׁוּבוֹתָךָ וּלְמִמְסַר סְנַאָךָ הַדְּסָךָ
וְתַחֲבִי

ערב. סמוך להעריב שמו יטבול שאינו טהור בלא הערב השמש: (יג) ויד תהיה לך. כתרגומו כמו איש על ידו (במדבר ב'): מחון למחנה. חון לעון: (יד) על אונך. לכד משאר כלי תשמישך: אונך. כמו כלי זיין:

(טו) ולא

ב א ו ר

וכבא השמש, הוא ערב: (יג) ויד, כתרגומו אחר מתקן (געלעגענהייט) וכמוהו איש על ידו (במדבר ב' י'): מחון למרנה, מטעם הנקיות והבריו': (יד) ויתד, הוא כלי שחופרין בו הקרקע ועשוי בצורת יתד: על אונך, לכד משאר כלי תשמישך וכלי זיין, (רש"י) וכן ת"א ומתרגם אשכנזי, ואל"ף אונך מוסף: וכסית את צאתך, כי כל דבר נראה לעינים והוא מוגנה יוליד דמות גנאי בנפש. (ראב"ע ורמב"ן): (טו) מחניך קדוש, ולכן תשמר מכל פעולה או דבר משמי' ומזיק שהם אס עון

ה מ ע מ ר

(יג) ויד ההי' לך, אין ספק שפה הכוונה חון לשלוש מחנות (ואף שאין זאת דעת הראב"ע) וגם על זה נראה לי שלא נלטו במדבר, כי הלא יהי' סכנה בדבר אס במקום נחש ועקרב הררי נמרים ומעונות אריות ילאו חון למחנה גם בלילה. ואף כי לדעת חז"ל שהמן נבלע באזורים בוודאי לא הי' מן הזוכך לזכור זה מקודם.

לא

כי תצא כג

וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב
מֵאַחֲרֶיהָ: ס (טז) לֹא־
תִּסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־
יִנְצֵל אֵלָיִךָ מֵעַם אֲדֹנָיו: (יז) עִמָּךָ
יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא
תוֹנְנֵנוּ: ס (יח) לֹא־
תְהִיֶּה קִדְשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
וְלֹא־יְהִיֶּה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

תרגום אשכנזי קיט

ווערדען, דאמיט ער ניכט עט-
וואס אונאנשטענדיגעס בייא
דיר געוואהר ווערדע, אונד
פאן דיר אבנעהע. (טז) דוא
זאלסט קיינען קנעכט זיינעם
העררן אויסלעפן, דער בייא
דיר פאר זיינעם העררן שוטן
זוכט. (יז) לאס איהן בייא דיר
וואהנען, אן וועלכעם ארטע עס
איהם געפעללט, אין איינער
דיינער שטערטע, ווא עס איהם
בעליעבט, דוא זאלסט איהן
ניכט דריקען. (יח) אונטער דען
טעכטערן ישראל'ס זאלל קיינע
עפענטליכע הורע, אונד אונ-

טער דען זעהנען ישראל'ס קיין עפענטליכער הורער געדולדעט ווערדען. (יט) קיינען

תרגום אונקלוס

וְהָיָה מִשְׁרִיתְךָ קְדִישָׁא וְלֹא יִתְחַוִּי בְּךָ
עֲבִירַת פְּתָגָם וַיְחִיב מִימְרֵיהָ מִלֵּאֵיטְבָא לָךְ:
(טז) לֹא תִמְסַר עֶבֶד עִמָּמִין לְיַד רְבוּנְיָה
דִּי יִשְׁתַּחֲוִיב לְוַתְּךָ מִן קִדְּם רְבוּנְיָה: (יז) עִמָּךָ
יְחִיב בִּינְךָ בְּאַחְרָא דִּי יִתְרַעֵי בְּחֻדָּא מִן
קִירוּךָ בְּדִיטְב לִיָּה לֹא תוֹנִינְיָה: (יח) לֹא
תְהִי אַתְחָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִבְר עֶבֶד וְלֹא
יִסַּב גִּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתְחָא אַתְּא:

ר ש י

(טז) ולא יראה בך
ערות דבר: (טז) לא תסגיר עבד.
בתרגומו. דבר אשר אפילו עבד כנעני של
ישראל שנת מחוזה לארץ לארץ ישראל:
(יח) לא תהיה קדשה. מוסקרת מקודשת
ומזומנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזומן
למשכנ זכור. ואונקלוס תרגם לא תהא
אתחא מבנת ישראל לגבר עבד. שאף
זו מוסקרת לבעילת זנות היא מאחר שאין
קדושין תופסין לו כה שהרי הוקצו לחמור
שנאמר שנו לכס פה עם הזמור (בראשית
כ"ב) עם הדומה לחמור ולא יסב גברא

מבני

לא

ב א ו ר

עון אוטמא ואינס קדוש: ולא יראה, השם: ערות דבר, על דעתי שם ערוה נופל, על הדבר
הראוי לכסות, והוא מגולה, מעתה ערות דבר, הוא גלוי הדבר המנונה הראוי להעלימו:
ושב מאחריך, הטעם שלא ילך לפניך כי כן כתוב. (הראב"ע): (טז) לא תסגיר עבד, בלכתם
במלחמה יתכן שיכרח למחזיקים עבד ואינו ישראל: מעם אדניו, גם הוא אינו ישראל כי הוא
נא לכבוד השם הנקרא על ישראל, ואם יסגירו ישראל אל אדוניו הנה זה חלול השם (הראב"ע):
(יז) לא תננו, לא תנערו ותקניטנו: (יח) לא תהיה קדשה, אזהרה לבית דין שלא ינחו

ארת

ה מ ע ר

(טז) לא תסגיר, גם המלות האלה עד לא תשיך בתחדשו, כי צענין לא תסגיר כבר אמרנו
שכל זמן שלא נזאו אל הנחלה ואל המנוחה, לא נסלועליהם מיתר הגוים, וכן נאמר כאן עמך
יש בראש שערך, ויתר המלות הנה מערוות, וכבר בארנו שנמדכר לא היו שטופים בזמה.

חרגום אישכנוי

הורענלאָהן נאָך הונדעגעלד זאָלסט דוא אין דאָז הויז דעם עוויגען דיינעם גאָטטעם אַלס איין געליעכרע ברינגען, דען ביידעס איזט דעם עוויגען דיינעם גאָטטע איין גרייל. (כ) דוא זאָלסט פֿאָן דיינעם ברודער קיינע צינוע נעהמען, ווערער אַנגעלדע, נאָך פֿרוכט, נאָך זאָנסטען איינע צינוע, דיא צום

כי תצא כג

(יט) לֹא־תָבִיא אֶת־נֶפֶשׁ זֹוֹנָה וּמַחִיר כָּל־בַּיִת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־דָּרַךְ כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַם־שְׁנֵיהֶם: ס (כ) לֹא־תִשְׂוֶיךָ לְאֶחִיךָ גֶשֶׁף כֶּסֶף גֶשֶׁף אֲכַל גֶשֶׁף כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ

ר ש י

מבני ישראל אשתא אמת שאף הוא נעשה קדש על ידה שכל בעילותיו בעילות זנות שאין קדושתן תופסין לו כה: (יט) אתנן זונה נתן לה טלה באתננו' מסול להקרבה: ומחיר כלב. החליף זה בכלב: גם שניה. לרבות שנוייהם כגון חטים ועשאן סלת: (כ) לא תשיך. אזהרה ללוה שלא יתן רבית

חרגום אונקלוס

(יט) לֹא תַעֲיֵל אָגֵר זָנִיחָא וְחֻלְפֵן פֿלָבָא לְבֵית מִקְדָּשָׁא דֵי אֱלֹהִיךָ לְכָל גִּדְרָא אַרְי מַרְחָק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִף פִּרְוִיחוֹן: (כ) לֹא תַרְבִּי לְאֶחֻיךָ רַבִּית כֶּסֶף רַבִּית עֲבוּרָא רַבִּית כֵּל

ב א ו ר

אחת מננות ישראל להיות בפרשת דרכים בעינים על הדרך לזמה או שתתקן לה קובה של זונות כמנהג ארצו זרים, יושבות על הפתח בתופים ובננורות כענין שא' קחי ננור טובי עיר זונה נשכחה וגו' (ישעיה כ"ג י"ו), וכן יזהיר לב"ד על הקדש ע"ד הפשט אפילו שיסכב עם הנשי' בקובה אשר יעשה לו מזומנת לזנות או שיסכב בעינים על הדרך. (מדברי הרמב"ן): (יט) אחנו, כמו מתן והאל"ף נוסף והנו"ן כפול כפ"א נאסופיה וכרי"ש סגריר, והטעם מה שלקחה הזונה שנתנו הזונים אחריה כי הוא אסור: ומחיר כלב, (דבר הנתון תמורת הכלב), כי הוא דרך ציון. (הראב"ע). ויש אומרים כלב הוא בנוי לזכר הנשכב. והיה בימים ההם מנהג עובדי עבודה זרה לקדש הזונות והזכרים הנשכבים לעלציהם ולהביא אתנן תועבותי' בנתי האלילים לזכר, והדבר מפורסם בספרי הימים שכן עשו אנשי ארץ מצרים וארץ כנען: גם שניהם, כבר פרשתיו שהוא להשוות שני דברים שווי גמור, וכאן השוה מחיר כלב לאתנן זונה והוא באמת תועבה גדולה כי בו נעשתה תועבת הזמה, אמר שה' יתעב גם שניהם: (כ) לא חשיך, יש הפרש בין תשך לתשיך והטעם שלא תקבל מאחיק שיתן לך רבית, וגם הוא עובר על מלות רבית, והנה המלה יולאה לשנים פעולי' ורבים אמרו כי תשיך כמו תשך ואין הפרש ביניהם, וכמו כן פעולים רבים במקרא, (הראב"ע). ולשון הרמב"ן גם זו מילה מבוארת, יוסף בבאן אזהרה גם ללוה מה שאין כן לכל דיני ממונות שאם רבה הוא לזוק בנכסיו רשאי, אבל מפני רגילות החטא הזה יזהיר בו גם ללוה עד כאן. והוא כמו שאמרו רבותינו ז"ל שפרק אזהרו נשך שהיא אזהרה ללוה שלא יתן רבית, שלא יגרם למלוה להיות נוסך, ואזהרה למלוה

ה מ ע ר

(כ) לא תשיך, המלוה כבר נאמרה ונשנית (שמות כ"ב כ"ד, ויקרא כ"ה ל"ו ל"ז), ונכפלה כמו שכתב הרמב"ן מפני רגילות החטא בזה, גם נודע שהרבית אם יעבור חוק ישזית סדר המדוני, והנה לא הי' אפשר לתת גבול קבוע עד כמה הותר לקחת רבית לפי שזה ישונה כפי הזמן והמקום ושאר העינים ולכן נאמרה מכל וכל.

צום שארען גערייכט. (כא) פֿאַן
 איינעם אויסלענדער קאָננסט
 דוא צינזע נעהמען, אַבער ניכט
 פֿאַן דיינעם ברודער, דאָמיט
 דער עוויגע דיך, אין דעם
 לאַנדע, דאָהין דוא קאָממסט,
 אום עס צו בעזיטצען, אין אל-
 לעם דיינעם געווערבע זעענע.
 (כג) ווען דוא דעם עוויגען דיי-
 נעם גאָטטע איין געליבדע
 טהוסט, זאָ פֿערזיימע דיא צייט
 נוכט, זאָלכעם צו ענטריכטען,
 דען דער עוויגע דיין גאָטט
 פֿאָדערט עס פֿאַן דיר, אונד עס
 ווירד דיר צור זינדע גערעכנעט.
 (נג) ווען דוא דאָ געלאָבען

ישׁוּד: (כא) לַנְּכָרִי תִשָּׂיף וְלֹא־חִיף
 לֹא תִשָּׂיף לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדְךָ עַל-
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה
 לְרִשְׁתָּהּ: ס (כג) כִּי־
 תֵּדַר נְדָר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא
 תֵּאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דַרְשׁ יִדְרָשׁוּ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמְּךָ וְהָיָה בְּךָ
 חֵטָא: (כג) וְכִי תַחֲדֹל לְנְדָר

לא

תרגום אונקלוס

בל מדעם די יתרבי: (כא) לְכַר עַמּוּיִן
 תִּרְבִּי וְלֹא־חֹדֵף לֹא תִרְבִּי בְּדִיל דִּיבְרַכְכִּינָה
 יי אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אוֹשְׁמוֹת יָדְךָ עַל אַרְעָא
 די אַתָּ עֲלִיל לְחַמְּן לְמִירְתָּהּ: (כג) אַרְי
 תֵּדַר נְדָר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵּאָחֵר

ר ש " י אונ
 רבית למלוא ואחר כך אזורה למלוא את
 כספק לא תתן לו בנשך (ויקרא כ"ה):
 (כא) לנכרי תשיף. ולא לאחיק לאו הבא
 מכלל עשה עשה לעבד עליו בשני לחוין
 ועשה: (כג) לא תאחר לשלמו. ג' רגלים
 ולמדוהו רבותינו מן המקרא:
 (כד) מולא

לשלמותיה ארי מתבע יתבעיניה יי אלהיך מנף ויהי בך חובא: (נג) וארי תחמנע
 מלמד

ב א ו ר

למלוא מואת כספק לא תתן לו בנשך (ויקרא כ"ה ל"ז). והנראה לי בשרשי המלוא הזאת,
 כי כבר הקדמנו פעמים רבות שרלון וחפן נותן התורה היה שלא נרבה בעסק ובסחורה
 ובמלאכות ההדר, אבל יעבוד איש את אדמתו וישמו את לאו, ויעשה מלאכת הכורך והתועלת
 בלעד, ולא ירבו להם כסף וזהב, ויסתפקו במה שחונס השם איש על חלקו ועל גורלו,
 וזה טעם השמטה והיובל. ומן הידוע שהסוחר מסחר רב, אף אם יתן רבית וכול להרויח
 בממון שלוח מחניו, ולא יגיע לזולתו שום חזק על ידי זה, אבל עובד האדמה או בעל
 המלאכה, או מי שעסקו וסחרתו מועטת, אם ינטרף לתת רבית, לא ירויח כדי פרנסתו,
 אם לא יעלה על דמי פירותיו או מלאכתו או סחורתיו, ובהו הוא מייקר השער, או יחיה
 חיי נער ועוני, ולכן הזהיר גם את הלוה, שאף אם ירצה להנזק בנכסיו אינו ראוי
 שסופו להזיק אחרים על ידי כך, וזהו טעם למען יברכך ה' על הארץ אשר אתה בא שמה
 לרשתה. ומה שאמר לנכרי תשיף, הוא לעם נכרי שהם סוחרים בארץ, לאסוף הון ולהתעשר
 על ידי סחורות רבות, ויכול אתה ליקח ממנו רבית, בערך הסחורה שהוא עושה בממונך;
 כי אין הרבית נאסר מכל השכל, אבל יש בו מן הראוי לבעלי הסחורה. ורע"ס כתב שגם זה
 מזהו על הלוה, שאם התנה יתן לו הרבית, ואל יבגוד: (כב) כי דרש ידרשנו, משל כנני אדם
 שיצק

ה מ ע מ ר

(כב) כי תדור, במדבר שהיו ישראל חונים סמוך למשכן והיו יכולים להביא קרבנותיהם

תרגום אשכנזי

כי תצא כג

לֹא־יְהִי בְךָ הַטָּא: (כד) מוֹצֵא
 שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמַר וְעֲשִׂיתָ כְּאִשֶּׁר
 נְדַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אִשֶּׁר
 דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ם חמישי (כה) כִּי
 תָּבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים
 בְּגִפְשֶׁךָ שִׁבְעָה וְאַל־כִּלֶּיךָ לֹא
 תִּתֵּן: ם (כו) כִּי תָּבֹא
 בְּקִמַּת רֵעֶךָ וְקִטְפַת מְלִילַת בֵּידֶךָ

אונטערלאססעסט, טהוסט, דוא קיינע זינדע; (כד) וואס אבער איינמאהל אויס דיינען ליפפען גענאנגען, מוסט דוא זארגפעלטיג בעאבאכטען, זא וויא דוא דעם עוויגען דיינעם גאטטע פריאווייליג אנגע-לאבט, נעהמליך מיט דעם מונ-דע אויסגעשפראכען האסט. (כה) ווען דוא אין דיינעם נעכ-סטען וויינבערג קאממסט, זא קונסט דוא טרויבען עססען, זא פ על דוא וויללסט, ביז דוא

זאטט האסט, אבער אין דיין געפעס מוסט דוא ניכטס טוהן. (כו) ווען דוא אין דיינעם נעכסטען זאטטעלד קאממסט, זא קאנסט דוא מיט דער האנד ארען אברופפען; אבער

ר ש"י

תרגום אונקלוס

מִלְמַדָּר לֹא יְהִי בְךָ חוֹבָא: (כד) אִפְקוּת
 סְבוּתָךָ תִּמְרָ וְתַעֲבִיד בְּמֵא דִּי נְדַרְתָּא קְדָם
 יי אֱלֹהֶיךָ נְדַבְתָּא בְּמֵא דִּי מְלִילְתָא בְּפוּמְךָ:
 (כה) אָרִי תִּתְגַּר בְּכֶרֶם דְּחִבְרָה וְתִיכּוּל
 עֲנָבִין בְּגִפְשֶׁךָ שׁוּבְעָה וְלִמְנָה לֹא תִתֵּן:
 (כו) אָרִי תִּתְגַּר בְּקִמְתָּא דְּחִבְרָה וְתִקְטוּף
 מְלִילָן

(כד) מולא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא תעשה: (כה) כי תבא בכרם רעך. בסועל הכתוב מדבר: ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הבכירה בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית אבל אם בא לעדור ולקשקש אינו אוכל: כנפוך. כמה שתרצה: שבעך. ולא אכילה גסה: (כו) כי תבא בקמת רעך. אף זו בסועל הכתוב מדבר:

כי

ב א ו ר

שינקש מה שדרת, (הראב"ע): (כד) מוצא שפתיך, אין ראוי לאדם לנהל את פיו ולהוציא דבר משפתיו, טרם יתבונן ויתקור בלבו את תכלית הדיבור והוא הטוב יהיה אם רע? ויהיה אם כן כל דבר שפתיים סוף העצה והמחשבה הנכונה. והנה גנאי למשכיל לשנות עלתו ומחשבתו הנכונה בלי טעם וסנה, לכן תשמור ועשית, וכן טעם אשר דברת בפוך: (כה) כי תבא בכרם רעך, לכבוד, מותר שתאכל ממנו, (הראב"ע), והוא על פי מה שדרשו רבותינו ז"ל בסועל הכתוב מדבר: שבעך, עד שבעך: כליך, כמו עדיך: (כו) וקטפה, כמו את ראש יניקותיו קטף (יחזקאל י"ז ד'), וענינו כריזת הכד הדק (שכפפניקען): מלילות, ידועות מהמקום, והטעם

ה מ ע ר

בכל עת, בוודאי לא איתרו מלשם נדריהם ולזה הזהיר עתה הרחוקים ממקדש שלא יאחרו שלשה רגלים כמו שקבלו חז"ל. (כה) כי תבוא, מה נכונים דברי חז"ל שאך על סועל הכבוד הכתוב מדבר, והוא בטיעמו כמו לא תזאום וגו', והנה במדבר באין להם נחלת שדה וכרם לא היה לריך להזכיר השמות האלה.

כי תצא כג כד

וְהִרְמֵשׁ לֹא תִזְיֹף עַל קָמַת רֵעֶךָ: ס כד (א) כִּי-

יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעֻלָּהּ וְהָיָה אִם- לֹא תִמְצָא-חֵן בְּעֵינָיו כִּי-מִצָּא בָּהּ עֲרוֹת דְּבַר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ

מביתו

תרגום אשכנזי קכא

אבער דיא זיבעל דארפסט דוא ניכט אין דיינעם נעכסטען זאמט ברינגען.

כד (א) ווען יעמאנד איינע פֿרויא ניממט אונד עהעליכט, זיא פֿערליהרט אבער נאָהער זיינע גונסט, אינדעם ער עטוואַס שענדליכע כֶּסֶם אָן איהר וואָהרגענאָמט מען, ער שרייבט איהר איינען

שיידעברייף, ניכט איהן איהר אין דיא האַנד אונד לעסט זיא אויס זיינעם הויזע; זיא

ר ש י

תרגום אונקלוס

מְלִילֵן בְּיַדָּךָ וּמִגָּלָא לֹא תִרִים עַל קָמַתָּא כד עליו לגרשה שלא תמלא חן בעיניו: דחברך: לאיש

כד (א) ארי יסב גבר אתחא ויבעלינה ויהי אם לא תשפח רחמין בעיניהו ארי אשפח בה עבירת פתגם ויקחוב לה גט פטורין ויהב בידה ויפטרנה מביתיה:

וחפוק

ב א ו ר

והטעם ראשי השבטים שנתבטלו כל לרכן הראויים ליפול מהר כענין וכראש שבולת ימלו: והרמש, מגל: לא חניף, לפי דעת רבותינו ז"ל שאף כאן בפועל מדבר, יתכן שהוא רק דרך משל כלומר שלא תקח לכרכיך כי אם שבטים מעטים בדרך הקוטף, לא בדרך הקוצר. כד (א) אם לא תמצא חן בעיניו, עוד. כי מצא וגומר, כנראה מדברי הראש"ע שבספרו היה כתוב ומלא בה, כי בחזרו שלפנינו מזוין ומלא בה ואומר וזה לשונו, ולא יוכל לגלות כי אין לו עדים והטעם או מלא בה כמו ומכה אביו ואמו עד כאן: ערות דבר. דבר מגונה ומאוס, ועל דרך הפשט לא על דבר זמה בלבד נאמר אלא על כל דבר מגונה שעל ידו לא תמלא עוד חן בעיניו: ספר כריתת, הכורת בינו לבניה, ומבטל כל זכות שיש לו על גופה, ושי

ה מ ע ר

כד (א) כי יקח, לפי פשטות הכתובים כל הפעלים הבאים עד פסוק ד' כולם מענין התנאי, ותשובת התנאי היא לא יוכל בעלה הראשון וגו', וא"כ מלפנים היתה זאת בישראל כבר למנהג שישלח איש את אשתו בספר כריתות, והנה ידעו ענין הזה ולא הו' לדרך לפרש איכות הספר הזה, ולזה בא כבר בפרשת אמור ואשה גרושה מאשה לא יקחו, וכן לעיל גבי מוליא שם רע ואונס ולא יוכל לשלחה אף שעדיין לא נאמרה פרשת גרושין; אולם אם גם היה זה מנהג ישראל מקדם, בכל זאת כיון שנכתב בתורה כבר הוא מכלל המלות כמו מלות גיד הנשה שאף שנאמר רק בדרך ספור על כן לא יאכלו וגו', בכל זאת היא אזהרה, וכאשר כתב הראש"ה שם, ויען עיקר הכוונת המלה לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה כאשר אמרנו, והטעם בה שלא יבואו לידי חלוק נשותיהם כאשר באר הראש"ה, לכן לא באה המלה הזאת במדבר מטעם שאמרנו פעמים כי שם היו ערודים בדרך ומלאום תלמות רבות לא גברו עליהם תלות עגבים. ערות דבר, מחלוקת ב"ש וב"ה (גיטין דף ל' א'), נודע לכל שבש"ל לא יגרש את אשתו אלא"כ מלא בה דבר ערוה ובה"ל אפילו הקדימה תבשילו. והנה לולא נתפרש בבחייתא

סז